

SORG

Du kan ikke hindre sorgens fugle i at flyve over dit hoved,
men du kan forhindre dem i at bygge rede.

(Kinesisk ordsprog)

SORGPLAN FOR BØRNEGALAXEN FARUM

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Sorgens 4 faser	5
Når et barn mister et nært familiemedlem	6
- Pludseligt dødsfald	7
- Udkast til et brev til hjemmet.	8
Når en familie mister et barn	9
- Dødsfald eller alvorlig ulykke i børnehaven	9
- Børnegruppen:.....	11
Når Børnegalaxen mister en kollega	12
Når forældre bliver skilt	13
- Den akutte situation	15
- Evaluering af forløb:	16

Forord

”Hvis vi i den kærligste mening beskytter børnene ved ikke at tale med dem om deres sorg, så er det, som vi tror, at vi også beskytter dem imod, at tænke. Men børn tænker, så det knager. Og de har ikke forudsætningerne for at tænke rationelt som voksne. Det eneste, de når frem til, er, at det må være deres skyld, at far eller mor er død.” Citat Jes Dige.

En omsorgsplan er et praktisk værktøj, man kan gribe til, i tilfælde af alvorlige ulykker og dødsfald blandt børn, forældre og ansatte.

Hensigten er at hjælpe den eller de pædagoger der er ”tættest på” med at overskue de menneskelige og praktiske forhold – for dermed bedst mulig at kunne hjælpe det berørte barn / den berørte familie. Hensigten er også at undgå forvirring, panik og forglemmelser.

Det er ikke muligt – eller ønskeligt – at opliste alle de forskellige situationer, der kan opstå for to tilfælde er ikke ens.

Hermed er målet med sorgplanen er at undgå, at barnet føler sig alene om at tackle svære problemer. Vi skal skabe en atmosfære af åbenhed, så det svære og meningsløse bliver noget, man kan dele med andre. Vi kan ikke ændre på det der er sket, men delt smerte er halv smerte. Vi skal huske på at, sorg er kærlighed, man ikke kan komme af med (Johannes Møllehave). Derfor må man gerne tale direkte om en evt. afdød forælder. Sorgbearbejdning tager tid. Man må være indstillet på, at være opmærksom på et barns sorg, også efter man ikke længere kan se på barnet, at det sørger.

Vi skal i personalegruppen have respekt for hinandens ressourcer på det aktuelle tidspunkt. Vi aftaler, hvem der handler på omsorgsplanen

Planen er ikke en facitliste, da der kan være individuelle behov og ønsker, både hos den sorgramte og hos den professionelle. Men den er et godt udgangspunkt

I omsorgsplanen har vi derfor følgende opdeling:

- Når et barn mister et nært familiemedlem
- Når en familie mister et barn
- Dødsfald eller alvorlig ulykke i Børnegalaxen Farum
- Når Børnegalaxen Farum mister en kollega
- Når forældre bliver skilt

Der vil inden for disse grupperinger være mange fællestræk. Disse er for overskuelighedens skyld indskrevet i hvert enkelt afsnit.

Omsorgsplanen er af praktisk karakter, og den vil kunne bruges forskelligt af forskellige mennesker. Det væsentlige er, at hver enkelt kender hovedlinjerne og handlingsgangen, når det tragiske indtræffer: hvem tager ansvar og handler? Det er legalt ikke at kunne, bare man sikrer sig at en anden tager over. Denne plan uddeles til samtlige medarbejdere.

Sorgens fire faser

- 1. Chokfasen** Chokfasen kan vare fra et kort øjeblik til flere døgn. Under chokfasen holder personen af al kraft virkeligheden på afstand. Ofte kan den, der er blevet ramt, virke behersket på overfladen, men under den, er alt kaos. Vedkommende kan bagefter have svært ved at huske, hvad der er blevet sagt eller sket.
- 2. Reaktionsfasen** Reaktionsfasen kan siges at begynde, når den ramte tvinges til at erkende det skete. Der sker her en voldsom omstilling af hele det psykiske apparat, som har til opgave at integrere virkeligheden på en så funktionel måde som muligt.
- 3. Bearbejdningsfasen** Denne fase indtræder måske et halvt til et helt år efter traumet. Nu begynder individet atter at vende sig mod fremtiden i stedet for, som tidligere, at være totalt optaget af traumet og det forgangne.
- 4. Nyorienteringsfasen** Nye interesser har erstattet det tabte. Den vaklende selvfølelse er blevet genoprettet, de skuffede forhåbninger er blevet bearbejdet. Alt dette sker under forudsætning af, at vedkommende har kunnet arbejde sig igennem krisen

Når et barn mister et nært familiemedlem

Ventet dødsfald:

- To kontaktpersoner fra institutionen tilknyttes familien
- Der indhentes information om sygdomsforløbet fra familien
- Den resterende personalegruppe skal involveres efter behov.
- Lyt til familien, og spørg ind til hvordan vi kan være den bedste støtte, samt hvordan døden bliver beskrevet overfor barnet.

døden bliver beskrevet overfor barnet.

- Sørg for at der er overensstemmelse i forklaringerne imellem institution og familie!
- Informér alle børn om barnets situation. Forbered børnegruppen på at være gode kammerater.

kammerater.

➤ Børnene skal jævnligt samles i mindre grupper til en snak om døden. Hvad de tror den er og hvad de tror der sker.... Der læses bøger som omhandler dette emne og tegnes evt. tegninger som kan illustrere tanker omkring emnet.

Rådgivning til forældre:

➤ Det er vigtigt, at barnet får sagt farvel på hospitalet/i hjemmet. Forbered dem i detaljer, hvad der venter dem. (Dette gælder allerede fra 2-års alderen). Brug alle sanser.

➤ Det er vigtigt at holde fast i minder – at sige farvel, men også goddag igen via bl.a. fotoalbum med billeder af den afdøde. Dette album kan løsne op for en snak om den afdøde.

➤ Giv sorgen tid!

➤ Barnet skal ikke holdes fast i det tunge rum/ sorgen, men have nogle positive oplevelser. Evt. med barnets ven i institutionen. Det sørgende barn kan evt. komme hjem til en ven og lege.

➤ Det er også vigtigt, at barnet kommer i institutionen. Hvis de efterladte forældre ikke har overskud til at følge barnet, er der måske nogle andre, der kan tage over.

Pludseligt dødsfald:

- Sørg for at hele personalegruppen får besked
- Flaget hejses på halvt.
- I institutionen holdes der samling med alle børn og voksne hvor der i korte og letforståelige vendinger fortælles hvad der er sket. Måske bliver der læst højt og kort snakket om det at miste.
- Efter behov vil der efterfølgende blive læst bøger, tegnet og snakket om døden.
- Husk at gøre forældrene opmærksomme på vores procedure i børnehaven.
- Sig til de berørte forældre, at vi er til rådighed, og at vi kontakter dem dagen efter for at høre, hvordan det går
- Informationen gives efter aftale og med respekt for familiens ønsker.

Begravelsen:

- Med accept fra de berørte forældre deltager to fra personalegruppen eller evt. bestyrelsen
- Under alle omstændigheder sendes der en buket fra børnehaven.
- Det er vigtigt, at barnet ser den døde og er med til begravelsen. Tag evt. et billede af, hvor den døde ligger, hvis barnet ikke vil med
- Forbered barnet i detaljer på, hvad det kan opleve. Brug alle sanser! (stemning, lugt, kulde/varme, lys etc.)

Tiden efter:

- Skærpet opmærksomhed på barnet fremover
- Personalet tager initiativ til at tale med barn og familie jævnligt

Udkast til et brev til hjemmet.

Kære familie til:

I Børnegalaxen Farum har vi i dag fået den sørgelige meddelelse, at ..... er død. Det skete i går.....dag

d.....på grund af.....

Vi har snakket med børnene om det, der er sket, og vil også gøre det i tiden fremover.

Når en person dør, kan et barn være påvirket i længere tid herefter.

Børn reagerer på forskellige måder efter et dødsfald. For eksempel vil nogle børn ikke snakke om dødsfaldet, men lader som om intet er hændt.

Nogle børn græder meget, er rastløse og urolige, andre har svært ved at koncentrere sig, og andre igen får for eksempel ondt i maven eller hovedet.

Vi må derfor i fællesskab være opmærksomme på at lytte til børnenes signaler.

I er altid velkomne til en snak med personalet om jeres barns reaktioner.

Med venlig hilsen fra personalet

.....

Børnegalaxen Farum

Nygårdterrasserne nr. 225-a

3520 Farum

Tlf. 44999295- 29838950

Når en familie mister et barn

- Familien kontakter børnehuset
- Flaget sættes på halvt, og der lægges evt. en blomst på garderobepladsen
- Børnegruppen samles og der gives besked om situationen så enkelt som muligt
- Resten af dagen kan der efter behov snakkes med personalet, tegnes eller læses om død – og om hvad det er for noget. Men hold ikke børnene fast i at der er sket noget forfærdeligt.
- Alle forældre skal have et brev med hjem om hvad der er sket. Brevet sendes til fraværende børn.

Tiden efter:

- De efterfølgende dage samles børnegruppen efter behov, hvor der evt. snakkes om, hvad der er sket
- Spørg forældrene om det ville være okay at personalet, børn og forældre deltager ved begravelsen
- Under alle omstændigheder sendes der blomster.
- Institutionen kan evt. besøge kirkegård og gravsted efterfølgende.
- Udkast til et brev til hjemmet

Dødsfald eller alvorlig ulykke i børnehaven

1. Stop ulykken – sikre de resterende børn. Hold dem samlet.
2. Livreddende førstehjælp
3. Kontakt alarmcentralen 112
4. Kontakt børnehuset, evt. fra mobil.

- Børnegalaxen Farum kontakter de implicerede forældre.
- Når ambulancen kommer skal vi blive ved børnegruppen, og ikke tage med på hospitalet, hvis ulykken sker, mens vi er på tur.
- Sørg for at børnegruppen kommer hjem. Få evt. hjælp fra institutionen ellers tag en taxa.

Hvis der er flere voksne med på tur og ulykken ikke er så alvorlig – kan den ene voksen evt. tage med ambulancen. Men tag aldrig med i tilfælde af dødsfald eller bevidstløshed.

Hvis ulykken sker i børnehaven, tager vi selvfølgelig med.

Kontorets opgaver:

- Kontakt barnets forældre
- Kontakt resterende personale
- Kontakt øvrige forældre, så de resterende børn kan hentes hurtigst mulig
- Skriftlig information til forældre som uddeles, og sendes til evt. fraværende børn. Skal ikke uddybes via samtale. (Se efterfølgende brev)
- Kontakt den pædagogiske konsulent fra Furesø kommune
- Kontakt LDD eller fagforening for hjælp i forhold til evt. pressedækning og juridiske forhold mv. på tlf. 32 95 32 30
- Alle medarbejdere bliver i Børnegalaxen Farum til dagens slutning.
- Evt. kontakt naboinstitution for hjælp til børnene.

Børnegruppen:

- Børnene samles og der gives besked om ulykken så enkelt som muligt
- Dagen fortsætter som normalt for de resterende så normalt som muligt
- De børn der har været med på ulykkesstedet kan tegne, læse og snakke med en

pædagog efter behov. De kan fortælle, hvad de har oplevet, men skal ikke holdes fast i sorgsituationen.

Næste formiddag samles børnegruppen til en snak om, hvad der er sket.

Flaget sættes på halvt, og der lægges evt. en blomst på garderobepladsen.

Tiden efter:

- Snak jævnligt med børnene og skærp opmærksomheden.
- Personalet holder tæt kontakt til forældrene gennem forløbet og tiden umiddelbart efter. Dog må vi acceptere forældrenes mulige vrede og afvisning.
- Spørg forældrene om det ville være ok, at der kom personale fra institutionen til begravelsen, dog ikke de involverede, samt evt. venner til barnet.
- Under alle omstændigheder sendes der blomster.
- Institutionen kan evt. besøge kirkegård og gravsted efterfølgende.
- Personalegruppen kan søge hjælp.

Professionel hjælp:

Man kan altid henvende sig til den praktiserende læge som kan give en henvisning.

Man kan søge hjælp på socialforvaltningen

Man kan søge hjælp hos kræftens bekæmpelses rådgivningscentre.

Hvis der er børn der har behov for støtte kontakter vi PPR- pædagogisk psykologisk rådgivning
- eller den pædagogiske konsulent fra Furesø kommune

Når Børnegalaxen mister en kollega

Under sygdomsforløbet:

- Der holdes jævnligt kontakt med den syge. Det er kollegaerne, der må bære ansvaret for at holde kontakten, via breve, blomster, pårørende etc., også selv om der er afvisning/urimeligheder fra den sygemeldtes side
- På personalemøder diskuteres jævnligt, hvordan vi skal støtte den syge bedst mulig.
- Efter aftale med den syge underrettes forældre og børn i institutionen
- Personalet søger støtte og hjælp hos vore tilknyttede fagfolk – hvis den enkelte har

Ved Dødsfald:

- Ledelsen sender nyhedsbrev ud til alle hjem. Hvor vi opfordre forældrene til at holde deres børn hjemme, hvis der er mulighed for det.
- Vi hejser flaget på halv stang.
- Der bliver hængt opslag op med billede af den døde, for at synliggøre hvem det drejer sig om.
- Når dødsfaldet er sket, holder vi samling med alle børn og personalet, med billede af den afdøde og tænder lys. Personalet fortæller børnene, hvad der er sket i korte træk.

Der synges evt. sange for den døde og tegnes tegninger.

- Hvis børnene er parate, kan der tales om at være ked af det og det at savne og sørge.
- Personalet deltager i begravelsen i størst mulig omfang. Børnehavens forældre og børn

deltager i det omfang familien ønsker det. (Evt. opslag om dato for begravelsen.)

- Der sendes under alle omstændigheder en buket fra Børnegalaxen Farum.
- Husk at prioritere uvæsentlige møder o. lign fra i nærmeste fremtid.

Tiden efter:

- Snak jævnligt med børnene og skærp opmærksomheden.
- Gravstedet kan evt. besøges bagefter sammen med børnehuset.

(Den afdøde mindes på stuen en tid efter med et foto eller en anden personlig ting på en Minde plads, evt. på vores fælles opslagstavle.)

Når forældre bliver skilt

Oplysningen om forældres skilsmisse kan komme fra:

- Forældrene selv
- Barnet
- Andre
- Kommer oplysningen udefra, skærpes opmærksomheden på barnet med henblik på oplysninger eller signaler.

➤ Kommer oplysningen fra enten forældrene eller fra barnet, skal der hurtigst muligt findes tid til en snak (eventuelt et møde), hvor helst begge forældre deltager. Kan dette ikke lade sig gøre, må vi så vidt muligt tale med forældrene hver for sig.

- Det er vigtigt, at vi fastholder kontakten til begge forældre og ikke ”tager parti”

Vigtige oplysninger fra forældrene til os er blandt andet:

- Barnets bopæl
- Planer med hensyn til forældremyndighed
- Aftaler om samkvem

Fornemmer vi, at forældrene ikke kan tale sammen om barnet – trods fælles forældremyndighed eller andre indgåede aftaler – må vi være opmærksomme på, at begge forældre modtager relevante oplysninger om barnet, evt. via brev.

Daglige, små beskeder gives til den af forældrene, der har omsorgen for barnet de pågældende dage.

Ved ensidig forældremyndighed må vi respektere forældremyndighedsindehaverens ønsker med hensyn til kontakt til den anden forælder.

Bliver der på et tidspunkt nye afgørelser omkring forældremyndighed, eller ændres samkvemsaftaler, skal børnehuset have oplysningerne skriftligt med begge forældres underskrift på kartotekskortet eller også skal vi have en kopi af afgørelsen fra statsamtet.

Kontakten til barnet:

- Der skal være øget opmærksomhed på barnet efter oplysningerne om skilsmissen.
- Der er forskel på en sorgreaktion og på almindelig grænsesøgning.
- Børnegalaxen Farum retningslinjer gælder stadig. Dog kan der være øget behov for at snakke om evt. konflikter
- frem for bare at irrettesætte barnet
- Giv barnet mulighed for at tegne og fortælle om, hvad der rører sig i det.
- Vis forståelse for at barnet kan have øget behov for nærkontakt til en voksen.

- Undgå at presse barnet til at fortælle, men have tid til at lytte, når barnet har behov for at fortælle.
- Støtte barnet i at formidle oplysningen videre til de andre børn, når det selv er parat til det.
- Evt. trække paralleller til andre børn, der har været igennem det samme, så barnet oplever, at det ikke er alene i sin situation.

Den akutte situation

Ved akutte situationer, hvor den enkelte f.eks. mister et familiemedlem, kollega eller kæledyr, burde vi kunne hjælpe hinanden. Der behøver ikke nødvendigvis være en psykolog tilstede. Hvis den pårørendes nærmeste kan rumme hændelsen er det lige så behjælpeligt.

De hjælpende:

- være tilstede
- lytte
- lægge arm / tæppe om
- give noget at spise
- ingen diskussioner
- et godt grin

Spørg ind til sansningen med vægt på det følelsesmæssige (emotionelle) frem for det der vedrører tænkning og erkendelse (kognitive).

- Hvad - så du
- hørte du
- lugtede du
- smagte du
- mærkede du´

Evaluering af forløb:

- Der skal altid efter en hændelse foretages en evaluering af, hvad der gik godt, og hvad der gik skidt, så evt. nye procedurer kan indarbejdes i planen.
- Sorg planen gennemgås og revideres hvert år på et personalemøde.